Adam Smith: serbest piyasa savunucusu mu, yoksa ahlak filozofu mu?

Bu ay Adam Smith'in doğumunun 300. yıldönümüydü. Smith'in Haziran 1723'te tam olarak hangi gün doğduğu bilinmiyor, ancak **Glasgow Üniversitesi'ndeki ekonomistler** ay boyunca Smith'in fikirleri üzerine bir dizi etkinlik ve tartışma düzenlediler.

Adam Smith, "laisser-faire" (serbest piyasa) ekonomisinin gurusu haline geldi; Chicago Üniversitesi'nden George Stigler ve Milton Friedman gibi ekonomistler, "serbest piyasa" için teorik akıl hocası olarak ona başvurdular. Margaret Thatcher gibi sağcı serbest piyasa politikacıları tarafından, devlet ve hükümetin boyutunu küçültme ve sosyal örgütlenmenin her alanında "piyasanın yönetmesine izin verme" politikalarını benimsemeleri için ilham kaynağı olarak övüldü. Friedrich Hayek ve Avusturya serbest piyasa ekonomisi okulu gibi küresel serbest piyasa ekonomistleri de temel yaklaşımları için Smith'e baktılar. Hatta **İngiltere merkezli, açık "serbest piyasa" ilkelerine dayalı ekonomik politika geliştirmeyi iddia eden bir "düşünce kuruluşu"** bile var . Sloganı ise " *Serbest piyasaları kullanarak daha zengin, daha özgür, daha mutlu bir dünya yaratmak."*

Smith iki büyük kitap yazdı. İlki 1759'da yayımlanan Ahlaki Duygular Teorisi, ikincisi ve en ünlüsü ise 1776'da yayımlanan Milletlerin Zenginliği'dir. Bu kitap ona "Ekonominin Babası" unvanını kazandırdı. Yine de bu iki kitabı yakından okuyan herkes, Smith'in hükümetin rolünü reddeden veya insan davranışının yalnızca maddi öz çıkarlar tarafından yönlendirildiğini düşünen ateşli bir serbest piyasa savunucusu olmadığını görecektir.

En ünlü sözü, Milletlerin Zenginliği adlı eserinde yer alan ve "piyasanın görünmez eli" olarak adlandırılan kavramla ilgiliydi: *"(Her birey) genel olarak, kamu yararını gözetmeyi amaçlamaz, ne de ne kadar gözettiğini bilir... Sadece kendi güvenliğini amaçlar; ve bu endüstriyi, ürettiği ürünün en yüksek değere sahip olacağı şekilde yönlendirerek, sadece kendi kazancını hedefler ve bu durumda, diğer birçok durumda olduğu gibi, görünmez bir el tarafından, niyetinin bir parçası olmayan bir amacı gerçekleştirmeye yönlendirilir."*

Smith burada, her birey kendi ekonomik faaliyetini sürdürürken, tüm bu bireysel eylemlerin birleşiminin, kendi kontrolü altında olmayan ancak 'görünmez bir şekilde' herkes için daha iyi bir sonuca yol açan bir üretim ve tüketim piyasası yarattığının farkında olmadığını savunuyor. Bunun ardında, modern endüstrinin iş bölümüne dayalı olduğu yönündeki Smith'in büyük içgörüsü yatıyordu: Mal üretimi, insan emeğinin her aşamayı yapan işçiler yerine uzmanlaştığı ayrı parçalara bölündüğünde, verimlilik artar ve maliyetler ile fiyatlar düşer. Marx bize iş bölümünün karanlık tarafını anlatıyor: İnsanlığın yabancılaşması, yaratıcı çalışmayı angarya ve zahmete dönüştürüyor.

Benzer şekilde, Smith'e göre, piyasada rekabet eden bireyler herkes için faydalı bir sonuç ortaya koyacaktır. Ve buradan şu görüş doğdu: *"Tüketim, tüm üretimin tek amacı ve gayesidir; üreticinin çıkarları, ancak tüketicinin çıkarlarını desteklemek için gerekli olduğu ölçüde gözetilmelidir."* Bu, modern neoklasik ekonominin klasik temelidir: tüketicinin 'egemen' olduğu efsanesine dayanmaktadır.

Smith, zamanında çok sayıda bulunan ve genellikle yozlaşmış bir monarşik devlet tarafından kontrol edilen tekellere şiddetle karşıydı. Bu tekeller sanayiyi mahvetti, girişimcilik ruhunu ve dolayısıyla verimliliği ve refahı azalttı. Özellikle, ulusların ticaretlerini genişletmek yerine sanayilerini koruyup fazlalık biriktirdiği uluslararası ticaret doktrini olan merkantilizme karşıydı. Korumacılığın neden her zaman kendi kendini baltaladığını *şöyle açıkladı: "Camlar, sıcak yataklar ve sıcak duvarlar sayesinde İskoçya'da çok iyi üzümler yetiştirilebilir ve bunlardan, en az aynı kalitede şarabın yabancı ülkelerden getirilmesinin maliyetinin yaklaşık otuz katına çok iyi şarap da yapılabilir. Sadece İskoçya'da bordo ve kırmızı şarap üretimini teşvik etmek için tüm yabancı şarapların ithalatını yasaklamak makul bir yasa olur mu?"*

Ancak Smith'in hükümete ve maddi çıkarların üzerinde ahlaki davranışa karşı olduğu, günümüzün serbest piyasa savunucuları tarafından yaratılmış bir efsanedir. Tam tersine, 1920'lerin Chicago ekonomisti Jacob Viner bunu şöyle özetlemiştir:

"Adam Smith, katı bir serbest piyasa savunucusu değildi. Hükümet için geniş ve esnek bir faaliyet alanı görüyordu ve hükümetin yetkinlik, dürüstlük ve kamu yararı standartlarını geliştirerek daha geniş sorumluluklara yönelmeye istekli olduğunu gösterirse, bunu daha da genişletmeye hazırdı. ... Bireysel özgürlük tezini sunmaya, hükümet aracılığıyla hizmet olanaklarını araştırmaktan daha fazla çaba harcadı. ... [ancak] Smith, kişisel çıkar ve rekabetin bazen hizmet etmesi gereken kamu yararına ihanet ettiğini gördü ve ... bireylerin kendi başlarına yapmayacakları, yapamayacakları veya ancak kötü yapabilecekleri birçok görevin yerine getirilmesi için hükümete güvenmeye hazırdı. Serbest piyasanın her zaman iyi veya her zaman kötü olduğuna inanmıyordu. Bu, koşullara bağlıydı; ve Adam Smith, elinden geldiğince, bulabildiği tüm koşulları dikkate aldı."

Köleliğe şiddetle karşıydı. *"Afrika kıyılarından gelen hiçbir zenci yoktur ki, aşağılık efendisinin ruhunun hayal bile edemeyeceği bir yüce gönüllülük derecesine sahip olmasın. Kader, insanlık üzerindeki egemenliğini, kahraman milletleri Avrupa hapishanelerinin çöplüğüne mahkum ettiğinde olduğundan daha acımasızca hiç uygulamamıştır."*

Marx, Milletlerin Zenginliği'ni yakından okumuştu. Smith'in emeğe dayalı bir değer teorisi geliştirme girişimine yaptığı katkıyı takdir etmişti. Smith şöyle demişti *: "Bu nedenle, kendi değerinde asla değişmeyen emek, tüm malların değerinin her zaman ve her yerde tahmin edilebileceği ve karşılaştırılabileceği nihai ve gerçek ölçüttür. Bu onların gerçek fiyatıdır; para ise nominal fiyatıdır."* Ancak Marx, Smith'in emek değer teorisindeki tutarsızlığı eleştirmişti; çünkü Smith, tüm değerin emek tarafından yaratılıp daha sonra toprak sahipleri ve kapitalistler tarafından sahiplenilmesi yerine, 'üretim faktörlerine' yani toprak sahiplerinden alınan kiraya, kapitalistlerden elde edilen kârlara ve emekten alınan ücretlere dayalı bir değer teorisine geri dönmüştü.

Adam Smith de katı bir serbest ticaret savunucusu değildi. Onun görüşü, o zamanki İngiliz ekonomisinin durumuyla şekillenmişti. İngiltere, kolonileri ve diğer ülkeler arasındaki ticareti ve nakliyeyi düzenleyen Navigasyon Yasalarını, diğer seçenekler daha ucuz olsa bile malların İngiliz gemilerinde taşınmasını zorunlu kılmasına rağmen destekledi. *"Savunma, zenginlikten çok daha önemlidir," diye* yazdı Milletlerin Zenginliği adlı eserinde.

İstenilen güvenlik politikalarını "korumacılık" olarak kınamak o zaman da şimdi de yersizdi. Sonuçta, kapitalist devletin güvenliği uluslararası ticaretteki serbest piyasadan daha önemliydi. Ve 'serbest piyasa' ancak işletmelerin karlılığını azaltmadığı sürece övülür.

Michael Roberts **29 Haziran 2023** **Marksizm**

“ Adam Smith: Serbest piyasa savunucusu mu, yoksa ahlak filozofu mu? ” başlıklı yazıya 18 yorum.

nam kyn
29 Haziran 2023, saat 08:00

Marx'ın çalışmaları o dönemde yaygın olan siyasi ekonominin eleştirisi üzerine kurulu olduğu gibi, Smith'in çalışmaları da daha önceki ticari bir siyaset anlayışının eleştirisiydi. Ve elbette, geçmişin eleştirisini geleceğin savunuculuğuyla aynı kefeye koymak gerekir.

Görünmez el için, toplumun bireylerden oluştuğunu ve dolayısıyla kolektif yapının, ünlü "bütün her zaman parçalarının toplamından daha büyüktür" sözünden yola çıkarak, kamusal alan olarak değerlendirebileceğimiz şey olduğunu hepimiz biliyoruz. Son yazımda bu son ifadeyi ciddiye aldım.

Cevap vermek

Michael Roberts
29 Haziran 2023, 09:58

Aslında

Cevap vermek

vk
29 Haziran 2023, 12:11

Sanırım Adam Smith, neoklasik iktisat alanında ahlak felsefecisi ve alanın kurgusal "kurucu babası" olarak hizmet ediyor. Savaş sonrası dönemdeki sıradan iktisatçıların Adam Smith'i okuduğundan çok şüpheliyim.

İşte benim argümanlarım:

1) Adam Smith sıradan bir iktisatçı değil, klasik bir iktisatçıydı. Tamamen farklı ve muhalif bir okulun, bilimsel argümanlar çerçevesinde doğal bir düşmanını kurucu/manevi babaları olarak yüceltmesi tuhaftır;

2) Adam Smith, klasik iktisadın (siyasal iktisadın) zirvesi bile değildi; o zirve David Ricardo'ydu. Eğer sıradan iktisatçılar (neoklasik) gerçekten de siyasi iktisadın sözde prestijini miras almak isteselerdi, David Ricardo'yu seçerlerdi ki bu da eleme yöntemiyle geriye sadece "ahlak filozofu" seçeneğini bırakıyor.

Eğer 2 numaralı iddia doğru çıkarsa, bu, felsefede yaşanan benzer ve eş zamanlı bir hareket olurdu; Hegel unutulmaya yüz tutmuşken, burjuvazi bu boşluğu doldurmak için İmmanuel Kant'ın cesedini Neo-Kantçılık biçiminde gün yüzüne çıkardı ve bu da günümüzde Marksist olmayan filozofların (yani burjuvaların) kullandığı baskın felsefi çerçeve oldu. Tek fark, Felsefede, Soğuk Savaş sırasında kendi imajlarına göre yeni baskın okul yaratma girişimleri olan Pragmatizm (en büyük filozofu Richard Rorty idi) bir nedenden dolayı başarısız olurken, Ekonomide Amerikalılar Monetarizm'in icadıyla eski dünya muhafızlarını başarıyla devirmeyi başardılar.

Cevap vermek

nam kyn

1 Temmuz 2023, 19:43

Ancak Immanuel Kant'ın, Hegel'in ve Scheopenhauer gibi diğerlerinin de öğrencisi olduğu Alman idealizminin babası, hatta destansı ismi olduğu doğru gibi görünüyor. Genellikle Kant, Aristoteles ve Platon ile aynı seviyede değerlendirilir.

Gerçekliğin ekonomisi Bay Keynes ile sona erdi ve ondan sonraki tüm çalışmalar birer tekrar niteliğindeydi; örneğin, eklektik altın standardından etkilenen bir Avusturyalıyı ele alalım, vay canına!

Cevap vermek

---

vk
3 Temmuz 2023, 11:42

Neo-Kantçılık Kant değil, Kant'ın cesedidir.

Bence Keynes "gerçekliğin ekonomisi" değildi. Alfred Marshall'ın gerçek bir takipçisi olarak, savaş sonrası dönemde bayağı ekonominin savunucusuydu. Mesele şu ki, Keynes yetişkin hayatının büyük bir bölümünde (ve İngiltere tarihinin çok acil ve kritik bir dönemi olan Büyük Buhran ve II. Dünya Savaşı sırasında) siyasetçi olduğu için, kaçınılmaz olarak "teorisine" bazı acil pratiklikler eklemek zorunda kaldı; bu, örneğin Avusturyalılar gibi bayağı meslektaşlarının ve rakiplerinin yapmak zorunda kalmadığı bir şeydi.

---

nam kyn
16 Temmuz 2023, 00:50

Tam tersine, Keynesçiliğin tamamı (arka planda) o zamanlar yaygın olan ilerici sosyalizm olan Michael Kalecki'ye dayanıyordu. Ve işe yaradı.
Kaba ekonomi ise, unutmayın, o zamanlar hiç de gerekli olmayan öznel değer teorisiyle ilgilidir.

---

stevenjohnson
29 Haziran 2023, 13:26

Söylemeliyim ki, Michael Perlman'ın "Kapitalizmin İcadı" adlı kitabı okunmaya değer.

Cevap vermek

---

stevenjohnson
29 Haziran 2023, 13:28

Bu, Elman'ın görüşü!

Cevap vermek

Michael Roberts
29 Haziran 2023, 14:57

Evet, maalesef artık hayatta değil.

Cevap vermek

---

ucanbpolitical
29 Haziran 2023, 15:21

Özlü ve net, tebrikler. Smith bugün hayatta olsaydı, "görünmez eli" görünür kılmayı amaçlayan "algoritma elini" tanımlar mıydı? Algoritmalar, toplumun ne istediğini ve neye ihtiyacı olduğunu bulmanın ne kadar yabancılaşmış bir yolu. Ekonomilerin tüketimle yönlendirilmesi gerektiği konusunda haklı, ancak bu, özel mülkiyete son verilmesini gerektiriyor, böylece tüketim artık serbest kalan üreticiler biçiminde toplumun eline geçiyor. Bu nedenle tüketici odaklı planlama.

Cevap vermek

Çocuk Profesör
29 Haziran 2023, 23:01

Blogunuzu çok seviyorum, şu anda en sevdiğim ekonomi yazıları arasında yer alıyor.

Adam Smith'in alıntısını bağlamından koparak kullandığınıza şaşırdım; bu, görünmez elin Smith'in bağlamda kastettiğinden farklı bir anlama geldiğini ima ediyor. Smith, "yerli" sanayiyi kullanmaktan bahsediyor. Görünmez el bölümünde, işletme sahiplerinin neden yerli sanayiye yatırım yapma ve yerli işçi çalıştırma eğiliminde olduklarını açıklıyor.

"Bu nedenle, her birey hem sermayesini yerli sanayiyi desteklemek için kullanmaya hem de bu sanayinin ürünlerinin en yüksek değere sahip olmasını sağlayacak şekilde yönlendirmeye olabildiğince gayret ettiğinden, her birey toplumun yıllık gelirini olabildiğince artırmak için çalışır. Aslında, genellikle kamu yararını gözetmeyi amaçlamaz ve ne kadar gözettiğini de bilmez. Yerli sanayiyi yabancı sanayiye tercih ederek yalnızca kendi güvenliğini amaçlar; ve bu sanayiyi ürünlerinin en yüksek değere sahip olmasını sağlayacak şekilde yönlendirerek yalnızca kendi kazancını amaçlar; ve bu durumda, diğer birçok durumda olduğu gibi, görünmez bir el tarafından niyetinin bir parçası olmayan bir amaca hizmet etmeye yönlendirilir."

Yazılarının diğer bölümlerinde burjuva iktisatçıları tarafından yaygın olarak anlaşılan "görünmez el" kavramına dair kanıtlar kesinlikle mevcuttur, ancak terimi bizzat kullandığında bu durum söz konusu değildir.

Burada oldukça iyi açıklanmış:
http://rankinfile.co.nz/rf98_InvisibleHandQuote.html

"Popüler versiyondaki en önemli eksiklik, "yerli sanayi"ye yapılan atıfın iki kez atlanmasıdır. Smith aslında, piyasa sinyalleri yabancı sanayiye yatırım yapmaktan daha yüksek getiri elde edebileceklerini gösterse bile, sermaye sahiplerinin sermayelerini kendi yerel (yani ulusal) ekonomilerine yatırmaya yönlendirildiklerini savunuyordu. Bu pasajda, diğerlerinde olduğu gibi, Adam Smith ekonomik milliyetçiliği savunuyordu."

Smith, kapitalistlerin, piyasa sinyallerini tek çıkar göstergesi olarak açgözlülükle takip etmekten daha derin bir gerçek çıkar anlayışına sahip olduklarını savundu. Smith'in "toplum" kelimesine yaptığı üç atıftan da anlaşılacağı üzere, mecazi el kapitalistleri gerçek çıkarlarına doğru yönlendiriyor; bu çıkar, kapitalistlerin tam olarak farkında olmayabileceği bir sosyal bileşeni de içeriyor.

Cevap vermek

Michael Roberts
30 Haziran 2023, saat 05:21

Evet, ilginç.

Cevap vermek

---

mandm
30 Haziran 2023, saat 15:10

...Ayrıca, İngiltere'nin burjuva ulusal çıkarlarının hızla dünya imparatorluğuna dönüşmesi de ilginçti. Smith köleliğe vb. karşıydı, ancak görünüşe göre "Yeni Dünya"nın köleleştirilmiş kolonilerinin gasp edilmiş zenginliği (200 yıldan fazla bir süredir akmaya devam ediyor!) ile Avrupa'nın yeni yeni gelişen sanayi sisteminin kör ağızları arasındaki kritik ilişkiye kördü.

---

vk
30 Haziran 2023, 11:52

Bu kavram Adam Smith'in bir yeniliği değildi. Immanuel Kant da "ticari ruh" kavramıyla bu konuda teoriler geliştirmişti, Hegel ise daha sonra "Akıl Kurnazlığı" (List der Vernunft) kavramını ortaya atmıştı.

Her iki kavram da Adam Smith'in "Görünmez El"inden çok daha karmaşık, eksiksiz ve mantıksal olarak sağlamdır; bu nedenle Adam Smith bu konuda bile eskimiştir. Ancak bu tartışmanın kendisi bile eskimiştir, çünkü Marx hepsini geçersiz kılmıştır.

Cevap vermek

M Sınırı
30 Haziran 2023, 17:01

Görünmez elin, başkalarını memnun etme dürtüsü olduğunu hep anladım. Yani başkaları için faydalı değer üretmek. Bu, piyasaların insanların onları işler hale getirme çabası sonucunda nasıl işlediğini açıklıyor.
Öte yandan, çok görünür olan açgözlülük eli, piyasayı bozarak bolluk karşısında kitlesel açlığa neden oluyor. Neyse ki aşırı açgözlüler küçük bir azınlık.
Sorun şu ki, bu durum pazarlamacılar (anogram) gibi kişilerle ilgili. İçten içe güvensiz bir çocuğun, çocukluktaki güvensizliklerinden insanları uzak tutmak için özenle inşa edilmiş öz önem kalelerinde dünyaya tutunmasını görmek zor. Ne yazık ki bu, birçok işçi sınıfı lise öğrencisinin başına gelen bir şey.

Cevap vermek

Jorge Álvarez Méndez
30 Haziran 2023, 23:17

https://www.revistalacomuna.com/formacion-politica-y-opinion/en-su-tercer-centenario-una-reapropiacion-militante-de-adam-smith-parte-2/
ÜÇÜNCÜ YÜZYILINDA: ADAM SMITH'İN MİLİTAN BİR YENİDEN SAHİPLENİLMESİ. BÖLÜM 2
Jorge Alvarez Mendez tarafından yayınlandı
Günümüz liberalizmine gerçek bir armağan, Adam Smith'in teorik mirasını bu felsefi konuma doğal bir aidiyet olarak kazandırmak olmuştur. Sınıf mücadelesi burjuvazi-proletarya antagonizmine yerleştiğinde, ilki devrim çağının zirvesinde (yaklaşık 1848) gerici bir çağrışım kazandı. Emperyalist aşamada dünyaya giren sermaye, toplumsal tarihsel süreçlerin bilimsel açıklamalarını ideolojik olarak gizlemeye eğilimlidir: ansiklopedizm ve aydınlanma, feodal ayrıcalıkları biçen hümanist damarları açısından kendilerini bir kenara atmışlardır.
Klein, sermayenin tarih dışılığının zehirli tabağını yutmuş durumda. Bu tabak, Friedman ve onun takipçileri tarafından hükümetin düzenleyici politikalarına saldırırken bolca sunulmuştur. Bu tür neoliberal saldırılar, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Keynesyen önlemlerin fiyaskosunda başlatıldı; bu ülkelerde kapitalist sınıfın fraksiyonları arasında bir mücadele vardı, ancak bu mücadele Chicago ve Cambridge arasında akademik bir mücadele olarak sunuldu. Friedman yöntemi, genel olarak sermayeyi ve finansal sermayenin çıkarlarını ebedileştirmekle kalmaz; aynı zamanda devleti de doğallaştırır. Bütün bunlar, Chicago'lu çocukların gurusu Friedman'ın entelektüel dürüstlüksüzlüğüyle tatlandırılmıştır. Keynesyen John K. Galbraith ile olan polemiğinde, 18. yüzyılın Tory aristokrasisi tarafından yönetilen bir devletin ihtiyaçlarını, 20. yüzyılın ikinci yarısında sermaye tarafından hegemonya altına alınmış devletle eşleştirmek için kaba bir manevra gerçekleştirdi. Friedman'ın sözleri:

Adam Smith'ten alıntı yapıyorum;

Kralların ve bakanların, özel kişilerin ekonomisini denetleyip, lüks tüketim yasaları veya yabancı lüks eşya ithalatını yasaklayarak harcamalarını kısıtlamaya kalkışmaları en büyük küstahlık ve hadsizliktir. Toplumun en büyük harcamacıları her zaman ve istisnasız olarak kendileridir.

Kendi masraflarını kendileri karşılasınlar, böylece özel kişilerin de kendi masraflarını karşılamasına gönül rahatlığıyla izin verebilirler. Kendi savurganlığı devleti mahvetmiyorsa, tebaasının savurganlığı da mahvetmez.

Cevap vermek

Çocuk Profesör
4 Temmuz 2023, 01:34

Bu gerçekten harika bir makale serisi. 3. bölüm, alıntıyı doğrudan orijinal anlamıyla ele alıyor.

Cevap vermek

---

adameran
10 Temmuz 2023, 16:37

Parasalcılığın çürütülmesiyle ilgilenenler için, Friedman öğrencisi Elton Rayack'ın maalesef baskısı tükenmiş olan " *Not So Free to Choose*" *(Seçmek O Kadar da Özgür Değil) adlı eserini tavsiye ederim. Oysa Friedman'ın manifestosu (Seçmek Özgürdür*) hâlâ basılıyor ve Amazon sayfasında (PBS!) videolara ve yardımcı kitaplara atıflar bulunuyor; Rayack'ın çalışması ise Friedman'ı tamamen yerle bir ediyor.

Cevap vermek
